

سازوکار محدودۀ قیمت اوپک تکرار تجربه موفق

بهروز بیگ علیزاده

تحلیلگر ارشد بازار نفت- وزارت نفت

عوامل دیگری مانند افزایش سطح ذخیره سازی های نفتی در کشورهای OECD افزایش ظرفیت مازاد تولید نفت، آرام تر شدن تنش های ژئوپلیتیک و رفتار بورس بازان نیز در شکل گیری روند نزولی نقش داشته اند. توجه به این نکته نیز ضروری است که به دلیل به تولید رسیدن میادین جدید در کشورهای اوپک و غیر اوپک و کاهش اخیر تولید نفت از سوی اوپک که باعث راکد ماندن بخشی از ظرفیت تولید می شود، ظرفیت مازاد تولید نفت افزایش یافته است و عامل فشاری که قیمت ها را به سمت بالا می کشاند از بین رفته است. در این فاصله اوپک با درسی که از گذشته گرفته است برای جلوگیری از روند نزولی قیمت ها در دو نوبت اقدام به کاهش تولید کرد. اوپک در اجلاس عادی ۱۴۹ که در نهم و دهم سپتامبر ۲۰۰۸ برگزار شد تلاش کرد با تأکید بر لزوم رعایت

اخیراً قیمت های نفت شدیداً کاهش یافتند. قیمت سبد اوپک که در سوم ژوئیه ۲۰۰۸ در سطح ۱۴۰/۷۳ دلار در بشکه بود در سیزدهم نوامبر به ۴۷/۷۳ دلار در بشکه تنزل کرد. این کاهش در حالی اتفاق می افتد که کشورهای صادرکننده نفت به شدت به درآمدهای نفتی خود وابسته اند. افزایش تولید و صادرات نفت برای جبران افت درآمدهای نفتی در زمانی که بازار با مازاد عرضه روبه رو است نتایج نامطلوبی را به دنبال خواهد داشت. به ویژه این که در شرایط فعلی، علت اصلی روند نزولی قیمت ها ضعف تقاضا است که به دنبال بحران مالی جهانی و گسترش آن، رخ نموده است. البته

پایبندی به سقف تولید سپتامبر ۲۰۰۷ که معادل ۲۸/۸ میلیون بشکه در روز بود، ۵۰۰ هزار بشکه در روز از تولید واقعی نفت خود را از بازار خارج کند. علاوه بر آن در اجلاس اضطراری ۱۵۰ که در ۲۴ اکتبر برگزار شد نیز قرار شد تولید یاد شده را به میزان ۱/۵ میلیون بشکه در روز از ابتدای نوامبر ۲۰۰۸ کاهش دهد. این تصمیم اوپک نتوانست روند نزولی قیمت‌ها را متوقف سازد. زیرا به نظر می‌رسد بحران اقتصادی که ابعاد آن به سرعت در حال انتشار است تقاضای نفت را بیش از مقداری که اوپک قصد دارد از بازار خارج کند، کاهش داده است.

اکنون این سؤال به ذهن می‌آید که اوپک تا کجا می‌خواهد تولید خود را کاهش دهد. پاسخ دادن به این سؤال بدون داشتن هدف قیمتی امکان‌پذیر نیست. در زمانی که قیمت‌های نفت در اوج خود قرار داشتند مقامات اوپک پیوسته اعلام می‌کردند که هدف قیمتی را دنبال نمی‌کنند و بازار تعیین‌کننده قیمت‌ها است. در آن زمان محدودیت ظرفیت تولید واقعاً امکان تعیین قیمت‌ها را از تولیدکنندگان عضو اوپک سلب کرده بود. علاوه بر آن رشد بالای اقتصاد جهانی که باعث استحکام تقاضا شده بود، در کنار تنش‌های ژئوپلیتیک، قطع پیش‌بینی‌نشده عرضه نفت و گاز در کشورهای تولیدکننده نفت اوپک و غیر اوپک، هزینه بالای تولید حوزه‌های جدید نفتی و رفتار بورس بازان، همگی خارج از کنترل اوپک بود و به تقویت قیمت‌های نفت کمک می‌کرد. اما در حال حاضر که اوپک با روند سریع کاهش قیمت‌ها مواجه شده قادر است با محدود کردن تولید خود، بخشی از مازاد عرضه را از بازار خارج و تا حدودی ضعف قیمت‌ها را برطرف کند. اما بدون داشتن هدف قیمت، اقدام به کاهش تولید همانند پرتاب تیر در تاریکی است. علاوه بر آن کلید موفقیت در اجرای برنامه تعدیل تولید، طراحی مکانیزمی است که بتواند بین سیاست‌های تولید و هدف قیمت پیوند ایجاد کند.

به نظر می‌رسد پاسخ دادن به این سؤال که اوپک چگونه می‌تواند تلاش‌های خود را برای کنترل تولید و تثبیت بازار متمرکز کند با مراجعه به تاریخچه این سازمان امکان‌پذیر باشد. اوپک در اجلاس عادی یکصد و نهم خود که در مارس ۲۰۰۰ برگزار گردید مکانیزم محدوده قیمتی (price band mechanism) را به طور غیررسمی به بازار معرفی

کرد. در این مکانیزم اگر میانگین قیمت سبده اوپک برای ۱۰ روز کاری متوالی از ۲۲ دلار در بشکه کمتر می‌شد، اعضای اوپک ۵۰۰ هزار بشکه در روز از تولید خود را کاهش می‌دادند و اگر میانگین قیمت سبده اوپک برای ۲۰ روز متوالی کاری از ۲۸ دلار بیشتر می‌شد، اوپک ۵۰۰ هزار بشکه در روز به تولید خود اضافه می‌کرد. هر چند اوپک تنها یک مرتبه از این مکانیزم استفاده کرد و تولید خود را ۵۰۰ هزار بشکه در روز در ۳۱ اکتبر ۲۰۰۰ افزایش داد و از ژانویه ۲۰۰۵ عملاً آن را کنار گذاشت، اما اعلام این مکانیزم توانست از لحاظ روانی به تثبیت قیمت‌ها کمک کند و به بازار اطمینان داد که اوپک تمایل ندارد قیمت‌ها از محدوده معینی خارج گردد.

به نظر می‌رسد در شرایط فعلی نیز اوپک می‌تواند دوباره این مکانیزم را احیا کند. رییس جمهور ونزوئلا، همزمان با برگزاری اجلاس ۱۵۰ اوپک، اعلام کرد که اوپک باید محدوده قیمتی را در سطح ۷۰ یا ۸۰ الی ۹۰ دلار در بشکه به بازار معرفی کند. این اظهارات نشان می‌دهد که حداقل برخی از کشورهای عضو اوپک نیز آمادگی به کارگیری این مکانیزم را دارند. البته به کارگیری مکانیزم محدوده قیمت به معنی حذف نوسانات نیست بلکه به معنی حفظ میانگین قیمت در یک محدوده مشخص است.

به هر حال اگر اوپک بخواهد دوباره این مکانیزم را به کار بگیرد می‌تواند اصلاحات زیر را در آن اعمال کند:

۱- هدف قیمت با استفاده از قیمت سبده اوپک در محدوده‌ای تعریف گردد که باعث تشویق سرمایه‌گذاری در صنعت نفت شود.

۲- مدت محاسبه میانگین قیمت به یک ماه افزایش داده شود.

۳- اعلام زمان تعدیل تولید، قبل از تنظیم برنامه‌های بارگیری نفت توسط کشورهای عضو باشد.

۴- محدوده قیمت‌ها چه در سمت بالا و چه در سمت پایین رعایت گردد.

۵- دامنه محدوده قیمت زیاد گسترده نباشد زیرا گسترده شدن این محدوده باعث بیمعنی شدن آن می‌شود.

۶- در این مکانیزم تصمیم‌گیری به صورت خودکار فعال شود و توسط رییس سالانه اوپک و یا دبیرکل به اطلاع کشورهای برسد.